

**REVIEW:**

**Jean-Jacques Marie, *Gulagul*. Traducere, postfață și note de Florin Constantiniu, București: Corint, 2001. 144 p.**

Unul dintre cei mai cunoscuți biografi ai lui Lenin, Stalin și Troțki, reputatul istoric francez Jean-Jacques Marie a reușit să elaboreze o sinteză edificatoare asupra Gulagului sovietic, lucrare ce a apărut în limba franceză la Paris, în anul 1999, la editura Presses Universitaires de France (PUF), cu denumirea sugestivă-*LE GOULAG*.

Tradusă cu multă competență de academicianul Florin Constantiniu și apărută în colecția de istorie universală-microsinteze, la București, editura Corint, în anul 2001, cartea oferă publicului cititor o perspectivă generală asupra instrumentelor de propagare represive în spațiului concentraționar rusesc.

Alături de memoriile lui Aleksandr Soljenițn, adunate în cele trei monumentale volume *Arhipelagul Gulag*, dar și altor lucrări, cum ar fi bestseller-ul Annei Applebaum intitulat *Gulag*, demersul lui Jean-Jacques Marie, este lăudabil întrucât radiografiază succint, pe parcursul a 144 pagini, definiția, originile, organizarea și desființarea Gulagului.<sup>1</sup>

Investigație lucidă, amplu documentată și clar exprimată în scris, lucrarea istoricului francez, se axează și asupra *funcției economice* pe care a avut-o Gulagul în perioada celui de-al II-lea război mondial, în susținerea eforturilor militate ale Rusiei sovietice; dar rolul său *represiv*, chiar dacă se diminuează, devine primordial la sfârșitul războiului.<sup>2</sup>

Rolul economic al Gulagului nu s-a reflectat doar în numărul ridicat de trupe implicate în luptă, ci deportații și prizonierii de război au fost trimiși la „construirea de căi ferate, aerodromuri și căi de comunicație, la tăiatul pădurilor, pe șantiere, în mine și uzine metalurgice” (p.87), iar aproximativ „200.000 de deținuți” au fost utilizați la „munci foarte grele de fortificare și apărare a frontierelor” (p.87).

Jean-Jacques Marie remarcă contextul istoric favorabil Rusiei sovietice ce a determinat mărirea numărului de deținuți din Gulag, la 31 decembrie 1944, acesta „cuprindea mai mult de 1.460.000” (p.96) de oameni. Astfel, așa cum sugerează autorul, „înfrângerea Germaniei, eliberarea Rusiei europene și a Ucrainei, apoi reanexarea țărilor baltice au furnizat noi contingente de deportați: colaboraționiști, soldați ai Wehrmachtului, naționaliști, baltici și

---

<sup>1</sup> Autorul explică în capitolul I-*Definiția Gulagului*, ce înseamnă acesta: „Gulagul, substantiv format din inițialele cuvintelor care numesc în limba rusă Direcția principală a lagărelor-Glavnoe Upravlenie LAGerei, desemnează rețeaua de lagăre și colonii de muncă forțată ca și au exista în Uniunea Sovietică”, p.15.

<sup>2</sup> A se vedea capitolul V-*Gulagul și Războiul*.

ucrainieni, soldați și ofițeri capturați de Wermacht și acuzați sistematic de lașitate sau de trădare” (p.96).

Deși este structurată într-un mod diacronic și facil de înțeles, autorul atinge un subiect destul de sensibil și anume: rezistența în Gulag (capitolul VII). Trebuie însă privite cu prudență aceste manifestări de rezistență și implicit documentele de arhivă, întrucât NKVD-ul și administrația lagărelor au avut, așa după cum bine subliniază autorul, „tendința de a amplifica aceste fenomene, uneori chiar de a inventa anumite forme, pentru a justifica nevoia permanentă de a face față hidrei „contrarevoluției”, care renăștea constant, și pentru a ilustra eficacitatea lupei lor” (p.102).

O întrebare fundamentală pe care și-o adresează autorul în capitolul VIII, este dacă Gulagul a reprezentat o „frână” sau un „motor al economiei” Rusiei sovietice. Cert este, după cum Jean-Jacques Marie îi citează pe Stéphane Courtois și M. Lazăr, că în anul 1941, în economia sovietică, munca forțată era estimată la 40 %, în timp ce “NKVD-ul producea 50% din tăiatul lemnului în Extremul Orient și 40% din producția de crom” (p.109).

O un alt element important surprins de autor este acela că Gulagul s-a dezvoltat masiv odată cu începerea Planului cincinal și colectivizarea forțată, însă dilema rămâne în suspans dacă, munca forțată o putem plasa în centrul economiei sovietice, sau aceasta avea doar rolul unei funcții derivate și secundare, a unui “regim de teroare politică și polițistă, un apendice de importanță variabilă, în funcție de sectoare” (p.112).

În capitolul IV-Structura Gulagului sunt enumerate și descriese *diviziunile administrative ale sale*, rețeaua de lagăre, paza acestor care era asigurată de NKVD și din care făceau parte în principal tineri țărani, *populația Gulagului* cu cele două categorii esențiale: “1. victimele epurărilor și ale terorii politice și 2. victimele unei legislații penale de o severitate crescândă în cursul anilor ’30 și imediat după război, răspunzând unor scopuri asociate de represiune socială și teroare politică, precum și bandiții și derbedei” (p.70), *viața în lagăr* bazată pe amintirile foștilor deținuți care o descriu prin câteva elemente definitorii: “înghesuială, înjurături, murdărie, cozi la cantină și la toaletă, apeluri și contarapeluri, încălțări, scandaluri” (p.78), și nu în ultimul rând, *mortalitatea* imensă din spațiul carceral sovietic ca urmare a “condițiilor de muncă extenuante, frigului și subalimentației” (p.80).

Prin stilul clar, printr-o documentare prodigioasă, autorul ne pune în față o carte ce oferă cititorului pe lângă date și cifre relevante, felul în care liderii Rusiei sovietice au dorit să-i reprime pe cei care “supărau” sau creau “probleme”.

Gulgaul reprezintă așadar, locul în care deținuții intrau într-o zonă a infernului nu doar la nivelul metodelor și tehnicilor de tortură fizică, ci și în plan moral. El oferă panorama unei lumi în care sufletul omului este adus într-o stare de nedescris și reflectă totodată limitele în care este adusă demnitatea umană în condiții de “promiscuitate, murdărie și subalimentare”(p.78).

Autorul nu intenționează să scrie o carte exhaustivă, însă acesta trasează cu dibăcie, fără exprimări ambigue, câteva aspecte generale legate de istoricul acestui lanț de lagăre, închisori și colonii de muncă-Gulag; el se face înțeles prin multitudinea de citate pe care ține să le precizeze în conținut, dar și prin analizele obiective.

În ansamblu, prin informațiile istorice plauzibile pe care le oferă, prin exprimările lămuritoare, prin interpretarea contextual-istorică a unor evenimente ce au legătură cu Gulagul, cartea scrisă de Jean-Jacques Marie trebuie citită atât de specialiști, cât și de tinerii ce sunt interesați de istoria comunismului.

***Acknowledgement:***

Această lucrare a fost realizată și publicată prin finanțarea de către Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”: POSDRU/159/1.5/S/133652. (The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development, as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.)

***Dumitru-Cătălin ROGOJANU***  
”Petru Maior” University of Tîrgu Mureș